

به نام خدا

بررسی وضعیت مستمری‌بگیران کمیته امداد امام خمینی (ره)

فهرست مطالب

۱.....	چکیده
۲.....	مقدمه
۳.....	۱. جمعیت تحت پوشش و تغییرات آن در برنامه‌های سوم و چهارم توسعه (۱۳۷۹ تا ۱۳۸۶).....
۶.....	۲. میزان معیشت مستمری پرداختی به خانوارهای تحت پوشش.....
۱۱.....	۳. چگونگی اجرای بند «ل» ماده (۹۷) قانون برنامه چهارم.....
۱۳.....	جمع‌بندی
۱۵.....	منابع و مأخذ

کد موضوعی: ۲۱۰

شماره مسلسل: ۹۴۵۱

دفتر: مطالعات اجتماعی

بهمن ماه ۱۳۸۷

بررسی وضعیت مستمری‌بگیران کمیته امداد امام خمینی (ره)

چکیده

این گزارش درصدد است تا به بررسی وضعیت مستمری‌بگیران کمیته امداد امام خمینی (ره) به‌عنوان مهم‌ترین نهاد متولی مساعدت‌های اجتماعی که حمایت از افراد و خانواده‌های نیازمند و محروم جامعه را برعهده دارد، در طی سال‌های ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۷ (دوره برنامه سوم و چهارم توسعه) بپردازد. نتایج این مطالعه نشان از آن دارد که میزان مستمری ماهیانه قابل پرداخت به خانوارهای تحت‌پوشش، از حدود ۹۹ هزار ریال به ۴۲۳ هزار ریال افزایش یافته است. با وجود این، میزان مستمری ماهیانه پرداختی به مستمری‌بگیران در شرایط حاضر، با آنچه که در بند «ل» ماده (۹۷) قانون برنامه چهارم تکلیف شده است، فاصله زیادی دارد (حدوداً نصف آن است). خانوارهای تحت پوشش نیز با ۳۰/۷ درصد افزایش از حدود ۱/۴ میلیون خانوار به ۱/۸۲ میلیون خانوار و جمعیت تحت‌پوشش از حدود ۴ میلیون نفر در سال ۱۳۷۹ به ۴/۵ میلیون نفر افزایش یافته است.

مقدمه

راهبرد حمایتی یکی از راهبردهای سه‌گانه (بیمه‌ای، حمایتی و امدادی) نظام جامع رفاه و تأمین اجتماعی در ایران است که در بردارنده مساعدت‌های اجتماعی به اقشار فقیر و آسیب‌پذیر جامعه و خدمات اجتماعی شامل توان‌بخشی به معلولان و حمایت از خانواده‌های بی‌سرپرست و بدسرپرست، است. کمیته امداد امام خمینی (ره) مهم‌ترین نهاد در زمینه مساعدت‌های اجتماعی است که حمایت از افراد و خانواده‌های نیازمند و محروم جامعه را برعهده دارد.

به بیان دیگر کمیته امداد امام خمینی (ره)، مطابق اساسنامه‌اش، نهادی انقلابی، مردمی، غیرانتفاعی و عام‌المنفعه برخوردار از شخصیت حقوقی مستقل و استقلال مالی، اداری و استخدامی است که به‌عنوان یک دستگاه معین دولت در جهت تحقق اهداف و اجرای سیاست‌ها و برنامه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی کشور، مدیریت و اجرای وظایف، مأموریت‌ها و برنامه‌های اجرایی محوله به این نهاد را در چارچوب قوانین و مقررات نافذ، برنامه‌های میان‌مدت و بودجه سالیانه کشور برعهده دارد. به لحاظ سهم و نقش غالب، این نهاد در بررسی، شناخت و پوشش حمایتی از اقشار و خانوارهای محروم و نیازمند در سطح مناطق روستایی و عشایری و شهری کشور، به‌عنوان بزرگ‌ترین نهاد خدمت‌رسانی در قلمرو حمایت‌ها و مساعدت‌های اجتماعی کشور فعالیت می‌کند.

از آنجاکه کمیته امداد امام خمینی (ره) مهم‌ترین نهاد متولی حمایت اجتماعی از خانوارهای نیازمند به‌شمار می‌رود، بنابراین مطالعه میزان، چگونگی خدمات و مساعدت‌های این نهاد، تصویری نسبتاً روشن از وضعیت حمایت‌های اجتماعی در

ایران ارائه خواهد داد. در این گزارش سعی شده است با اتکا به گزارش‌های آماری کمیته امداد امام خمینی(ره)، تصویری از فعالیت این نهاد در سال‌های ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۶ در زمینه حمایت از مددجویان ارائه شود و ضمن مقایسه وضعیت موجود با آنچه که در قانون برنامه سوم و چهارم توسعه تکلیف شده، بخشی از ضرورت‌ها و نیازهای حوزه حمایت‌های اجتماعی را مطرح و به نمایش بگذارد.

۱. جمعیت تحت پوشش و تغییرات آن در برنامه‌های سوم و چهارم توسعه (۱۳۷۹ تا ۱۳۸۶)

الف) براساس اطلاعات آماری رسمی وزارت رفاه و تأمین اجتماعی و کمیته امداد امام خمینی(ره)^۱ از مجموع حدود ۵ میلیون نفر از جمعیت تحت پوشش برنامه تأمین هزینه‌های معیشتی خانوارهای محروم و نیازمند به حمایت‌های اجتماعی در پایان سال ۱۳۸۶ که در قالب بیش از ۱/۹۶ میلیون خانوار از مستمری معیشت ماهیانه بهره‌مند هستند، بیش از ۴/۵۳ میلیون نفر در قالب نزدیک به ۱/۸۲ میلیون خانوار، تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی (ره) قرار دارند که این میزان نسبتی حدود ۹۱ درصد از کل افراد تحت پوشش (حدود ۹۲ درصد از کل خانوارهای تحت پوشش) را شامل می‌شود.

ب) علاوه بر موارد مذکور، پاسخ‌گویی و مساعدت به افرادی که به لحاظ اضطراری و نیازهای موردی و مقطعی درخواست کمک و حمایت دارند، بخشی از فعالیت‌های

۱. سالنامه آماری سال ۱۳۸۶، وزارت رفاه و تأمین اجتماعی، فصل ششم، ص ۱۱۱ و سالنامه آماری سال ۱۳۸۶، کمیته امداد امام خمینی (ره)، فصول ۳ و ۴.

عملیاتی این نهاد است که میزان آن از حدود ۱/۷ میلیون مورد در سال ۱۳۷۹ به بیش از ۲/۹ میلیون مورد در سال ۱۳۸۶ افزایش یافته است (جدول ۱).
ج) از مجموع ۱/۸۲ میلیون خانوار تحت پوشش این نهاد در پایان سال ۱۳۸۶، مشمولان طرح شهید رجایی (سالمندان روستایی و عشایری بالای ۶۰ سال) با بیش از (۶۹۸ هزار خانوار) ۲۸/۵ درصد و مشمولان طرح‌های مددجویی (با حدود ۱۱۱۸ هزار خانوار) ۶۱/۵ درصد از خانوارهای مستمری‌بگیر تحت پوشش را تشکیل می‌دهند. ۵۳/۷ درصد از کل خانوارهای مذکور را زنان سرپرست خانوار و خود سرپرست با بیش از ۹۷۶/۲ هزار خانوار تشکیل داده‌اند.

در جدول ۱، روند تغییرات پوشش حمایتی نیازمندان، وضعیت آماری مددجویان در دوره پنج‌ساله برنامه سوم و سه ساله برنامه چهارم (۱۳۷۹-۱۳۸۶) نشان داده شده است.

جدول ۱. خانوارها و جمعیت تحت پوشش و روند تغییرات آن در سال‌های برنامه سوم و چهارم (ارقام به هزار)

نیازمندان برخوردار از خدمات موردی	خانوارهای سرپرست زن		جمع کل مددجویان تحت پوشش		طرح شهید رجایی		طرح مددجویی		اطلاعات آماری سال
	نسبت از کل (درصد)	خانوار	جمعیت	خانوار	جمعیت	خانوار	جمعیت	خانوار	
۱۷۰۶/۳	۵۰/۸٪	۷۰۵/۸	۴۰۴۲/۳	۱۳۸۹/۲	۱۵۷۷/۳	۶۴۵/۳	۲۴۶۵	۷۴۳/۹	۱۳۷۹
۱۹۰۰/۴	۵۱/۵٪	۷۴۹/۷	۴۱۵۰/۲	۱۴۵۴/۹	۱۵۸۰/۲	۶۵۱/۲	۲۵۷۰	۸۰۳/۷	۱۳۸۰
۲۰۱۷/۵	۵۱/۷٪	۷۷۱	۴۱۷۳/۶	۱۴۹۱/۹	۱۵۴۵	۶۴۷/۱	۲۶۲۸/۶	۸۴۴/۸	۱۳۸۱
۱۹۵۰/۵	۵۲٪	۷۷۶/۵	۴۰۵۶/۱	۱۴۹۲/۹	۱۴۹۷/۷	۶۳۸/۲	۲۵۵۸/۴	۸۵۴/۷	۱۳۸۲
۱۹۰۶/۷	۵۴/۷٪	۸۳۱/۶	۴۰۳۳/۶	۱۵۱۸/۹	۱۴۸۰/۴	۶۳۷/۸	۲۵۵۳/۲	۸۸۱/۱	۱۳۸۳
۱۷۶۷/۷	۵۰/۵٪	۸۰۳/۳	۴۱۱۱	۱۵۸۹/۴	۱۴۹۲/۷	۶۵۲/۵	۲۶۱۸/۳	۹۳۶/۹	۱۳۸۴
۲۹۰۸/۲	۵۱/۱٪	۸۴۱/۶	۴۱۵۰/۵	۱۶۴۵/۹	۱۴۸۵/۱	۶۶۰/۳	۲۶۶۵/۴	۹۸۵/۶	۱۳۸۵
۲۹۶۵	۵۳/۸٪	۹۷۶/۲	۴۵۳۴/۲	۱۸۱۶	۱۵۶۰/۶	۶۹۸/۲	۲۹۷۳/۶	۱۱۱۷/۸	۱۳۸۶

همان‌طور که در جدول نشان داده شده است، در فاصله سال‌های برنامه سوم و چهارم توسعه (۱۳۷۹ لغایت ۱۳۸۶)، کل خانوارهای تحت پوشش با ۳۰/۷ درصد افزایش از ۱۳۸۹/۲ هزار خانوار در سال ۱۳۷۹ به ۱۸۱۶ هزار خانوار افزایش یافته است. در همین دوره، جمعیت تحت پوشش نیز از حدود ۴۰۴۲/۳ هزار نفر در سال ۱۳۷۹ به ۴۵۳۴/۳ هزار نفر افزایش یافته است که حاکی از افزایش حدود ۱۲/۲ درصد جمعیت تحت پوشش در ۸ سال گذشته است. لازم به اشاره است که:

الف) تفاوت قابل ملاحظه میزان رشد خانوارها نسبت به جمعیت (۳۰/۷ به ۱۲/۲ درصد) در این دوره، ناشی از کاهش بعد خانوارها در جامعه هدف و تحت پوشش نظام حمایتی است. به گونه‌ای که بعد خانوار (متوسط تعداد نفرات در هر خانوار تحت پوشش) از ۲/۹۱ نفر به ۲/۵ نفر کاهش یافته است.

ب) افزایش قابل توجه خانوارهای مراجعه‌کننده نیازمند به استفاده از حمایت‌های موردی «به‌خصوص در سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶» از ۱۷۳۸ هزار مورد در سال ۱۳۷۹ به ۲۹۶۵ هزار مورد در سال ۱۳۸۶، ناشی از رویکرد جدید کمیته امداد امام خمینی (ره)، مبتنی بر توسعه حمایت‌های موردی و مؤثر برای مساعدت به رفع مشکلات ضروری و مقطعی مراجعان نیازمند به این نهاد است که به‌عنوان یک جهت‌گیری و رویکرد جدید حمایتی (جایگزین اقدام به پوشش مستمر و افزایش کمی خانوارهای تحت پوشش حمایت‌های مستمر) مورد توجه قرار گرفته است.^۱

۱. براساس اظهارات مدیران و کارشناسان کمیته امداد امام خمینی (ره).

۲. میزان معیشت مستمری پرداختی به خانوارهای تحت پوشش

پرداخت مستمری معیشت به خانوارهای تحت پوشش، در اجرای مفاد و مقررات آیین‌نامه اجرایی قانون حمایت از زنان و کودکان بی‌سرپرست، مصوب ۱۳۷۳، متناسب با بعد خانوارهای تحت پوشش و در قالب ۵ سطح «خانوارهای یک نفره، دونفره، سه نفره، چهارنفره، پنج‌نفره و بیشتر» صورت می‌گیرد و میزان ماهیانه آن در چارچوب منابع اعتباری مصوب در قوانین بودجه سنواتی و ضوابط مقرر در موافقت‌نامه‌های شرح فعالیت مبادله شده با معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری (سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی سابق) تعیین می‌شود.

لازم به ذکر است که به موجب مفاد بند «ل» ماده (۹۷) قانون برنامه چهارم توسعه، دولت مکلف شده است که (میزان مستمری ماهیانه خانواده‌های نیازمند، بی‌سرپرست و زنان سرپرست خانوار تحت پوشش دستگاه‌های حمایتی را بر مبنای ۴۰ درصد حداقل حقوق و دستمزد در سال اول برنامه چهارم افزایش دهد). این امر تاکنون به صورت کامل تحقق نیافته است.

به‌منظور بررسی مقایسه‌ای و تصویر روند تغییرات مستمری‌های معیشت خانوارهای تحت پوشش، با روند تغییرات دیگر شاخص‌های اقتصادی، از جمله روند تغییرات هزینه ناخالص خانوارهای شهری و روستایی (مستند به اطلاعات بودجه خانوار مرکز آمار ایران) و تغییرات حاصل از اجرای حکم بند «ل» ماده (۹۷) قانون برنامه چهارم، چگونگی و نتایج روند و تغییرات انجام یافته در طی سال‌های برنامه سوم و چهارم توسعه در جدول‌های ۲ و ۳ نشان داده شده است.

جدول ۲: مقایسه میزان مستمری معیشت ماهیانه خانوارهای تحت پوشش با روند تغییرات هزینه تاخالص خانوارهای دهک اول در سالهای برنامه سوم و چهارم (از تمام هزینه و مستمری به ۱۰۰۰ ریال)

میزان هزینه تاخالص ماهیانه خانوار دهک اول و نسبت‌های مقایسه‌ای**	نسبت مستمری به هزینه ماهیانه		نسبت حمایت‌های معیشتی به هزینه ماهیانه خانوار (درصد)		میانگین هزینه ماهیانه خانوار دهک اول	روستایی (درصد)	شهری (درصد)	مستمری سرانه ماهیانه هر خانوار «۱۰۰۰ ریال»	اعتبار اختصاص ماهیانه هر مستمری «۱۰۰۰ ریال»	سرتا سرانه ماهیانه میزان کمک‌ها و مستمری هر پانزده نفر مستمری خانوار «۱۰۰۰ ریال»	میانگین اعتبار اختصاص کمک‌ها و مستمری هر پانزده نفر مستمری خانوار «۱۰۰۰ ریال»	میانگین اعتبارات برنامه‌های حمایتی «میلیارد ریال»	تعداد خانوار «۱۰۰۰۰ خانوار»	اطلاعات آماری
	شهری (درصد)	روستایی (درصد)	شهری (درصد)	روستایی (درصد)										
۲۴	۹	۸	۷	۶	۲۱۸/۸	۲۰۰/۹	۹۹/۳	۷۵۶/۳	۱۲۸/۷	۳	۳	۲	۱	۱۳۹
۲۳	۲۳	۲۸	۲۸	۲۳	۲۸۷/۳	۲۲۷/۳	۱۱۷/۵	۲۰۵۷/۲	۲۷۷/۱	۲۰۰/۳	۲۰۰/۳	۲۸۳۰/۷	۱۲۵۲/۹	۱۳۰
۲۲	۲۳	۵۱	۴۱	۲۳	۲۹۱/۳	۲۹۱/۳	۱۵۸/۷	۳۱۵/۵	۳۳۶/۳	۲۰۰/۳	۲۰۰/۳	۳۵۸۷/۸	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۱
۲۱	۲۳	۲۷	۲۷	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۲
۲۰	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۱۹	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۱۸	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۱۷	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۱۶	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۱۵	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۱۴	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۱۳	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۱۲	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۱۱	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۱۰	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۹	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۸	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۷	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۶	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۵	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۴	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۳	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۲	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳
۱	۲۳	۲۵	۲۵	۲۳	۲۹۷/۳	۲۹۷/۳	۱۵۳/۳	۳۳۶/۳	۳۳۶/۳	۲۰۰/۸	۲۰۰/۸	۳۶۵/۷	۱۳۹۱/۹	۱۳۸۳

* کارفرمای آماری هزینه اعتبارات حمایتی (رد)
** مقایسه آماری سال ۱۳۷۵ مرکز آمار ایران

لازم به توضیح است که:

- محاسبات مربوط به مبالغ هزینه ماهیانه ناخالص خانوار برای خانوارهای دهک اول مناطق شهری و روستایی کشور بر مبنای اطلاعات بودجه خانوار مرکز آمار ایران برای سال‌های مذکور صورت گرفته است.

- محاسبه هزینه ناخالص خانوار برای سال‌های ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷، با تعمیم تورم سال‌های مذکور بر مبالغ پایه سال ۱۳۸۵، انجام و برآورد شده است.

- تعداد خانوارهای تحت پوشش بر مبنای وضعیت پایان سال تصویر شده (سال ۱۳۸۷ بر اساس عملکرد شش ماهه اول) و کلیه تغییرات طول سال را شامل می‌شود.

- رقم متوسط پرداختی ماهیانه به هر خانوار، از تقسیم کل کمک‌ها و مستمری‌های پرداختی بر کل خانوارهای تحت پوشش در پایان هر سال، محاسبه شده است. به دلیل آنکه خانوارهای تحت پوشش بین ۱ الی ۵ نفره متغیرند و از طرفی خانوارهای تحت پوشش حالتی شناور دارند (ورود و خروج خانوارها به تبع شرایط و موقعیت اقتصادی و اجتماعی آنان است).

- به منظور شفاف کردن میزان کمک‌ها و مستمری‌های پرداختی «هزینه‌های حمایتی مستقیم و غیرمستقیم خانوار» اعتبارات مربوط به فصول اول و دوم هزینه‌ای و اعتبار برنامه اشتغال و خودکفایی، از سرجمع اعتبارات اختصاص یافته کسر شده است.

- همه ساله، علاوه بر پرداخت مستمری ماهیانه متناسب با حجم اعتبارات، به طور متوسط معادل یک‌ماه مستمری، به عنوان عیدی در پایان سال به خانوارهای تحت پوشش پرداخت شده است.

- میزان مستمری ماهیانه قابل پرداخت به خانوارهای تحت پوشش و میزان متوسط آن در چارچوب محاسبات اعتباری قوانین بودجه سنواری در سال ۱۳۸۴ با رشد قابل ملاحظه‌ای، از حدود ۲۴۰ هزار ریال در سال ۱۳۸۳ به ۳۶۰ هزار ریال در سال ۱۳۸۴ افزایش یافت و میزان حداقل و حداکثر مستمری قابل پرداخت به هر خانوار (متناسب با تعداد نفرات آنها «بعد خانوار») از حداقل ۲۵۰ هزار ریال تا حداکثر ۵۰۰ هزار ریال تغییر یافت.

- در فاصله سال‌های ۱۳۸۵ و ۱۳۸۶، مبنای پرداخت و متوسط میزان مستمری قابل پرداخت ثابت ماند. در نتیجه فاصله بین مستمری ماهیانه با هزینه خانوار دهک اول هزینه‌ای بیشتر شده است.

- در مراحل بررسی لایحه بودجه سال ۱۳۸۷ کل کشور با عنایت و اهتمام نمایندگان محترم مجلس شورای اسلامی، میزان متوسط مستمری ماهیانه خانوارهای تحت پوشش با رشد حدود ۲۵ درصد از مبلغ اسمی معادل ۳۶۰ هزار ریال به رقم ۴۵۰ هزار ریال افزایش یافت.

با وجود این، همان‌طور که در جدول ۲ نیز نشان داده شده است، براساس گزارش‌های هزینه ناخالص خانوارهای شهری و روستایی^۱ میزان هزینه ناخالص ماهیانه خانوارهای دهک اول مناطق روستایی و شهری کشور در سال ۱۳۸۵ (آخرین سال انتشار گزارشات رسمی) به ترتیب معادل ۶۱۴۷۸۶ ریال برای خانوار روستایی و ۱,۱۵۵,۹۵۵ ریال برای خانوار شهری بوده است که با ملاحظات مربوط به میزان تورم سال‌های ۱۳۸۶ و ۱۳۸۷ میزان هزینه ناخالص خانوارهای مذکور برای سال

۱. گزارشات بودجه خانوار مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵.

جاری به ترتیب معادل ۸۷۵,۰۰۰ ریال و ۱,۶۴۵,۰۰۰ ریال قابل محاسبه و برآورد است. مقایسه مستمری قابل پرداخت با متوسط هزینه خانوار شهری و روستایی نشان می‌دهد که میزان متوسط مستمری قابل پرداخت به ازای هر خانوار، نسبتی حدود ۴۸ درصد هزینه خانوار دهک اول هزینه‌ای را در خانوارهای روستایی و نسبتی حدود ۳۳ درصد هزینه خانوار دهک اول هزینه‌ای در مناطق شهری است که نشان از پایین بودن میزان مستمری پرداختی دارد و برای تأمین حداقل هزینه‌های زندگی، کافی نیست.

گذشته از آن جمعیت کشور در پایان سال ۱۳۸۶، «با رشد سالیانه معادل ۱/۶ درصد» به حداقل ۷۲ میلیون نفر در قالب حدود ۱۷/۹ میلیون خانوار قابل محاسبه و برآورد است. در چارچوب گزارش‌های رسمی و مطالعاتی انجام یافته درخصوص برآورد میزان خط فقر و جمعیت زیر خط فقر، نیز شاخص‌ها و ضرایب میزان خط فقر در شکل حداقلی آن ۱۱ درصد برآورد شده است^۱ که با توجه به جمعیت کشور، جمعیت زیر خط فقر می‌تواند حداقل حدود ۸ میلیون نفر برآورد شود. از جامعه مذکور تا پایان سال ۱۳۸۶ حدود ۵ میلیون نفر در قالب بیش از ۱/۹ میلیون خانوار در پوشش نظام و سازمان‌ها و نهادهای موظف حمایتی کشور قرار دارند. به بیان دیگر در شرایط فعلی حداقل ۳ میلیون نفر نیازمند حمایت‌های سازمان‌های حمایتی همانند کمیته امداد امام خمینی (ره) هستند. این در حالی است که به موجب مفاد بند «ج» ماده

۱. گزارش محاسبه خط فقر در سال ۱۳۸۴، دفتر مطالعات اجتماعی و فقرزدایی وزارت رفاه و تأمین اجتماعی، آبان

۹۵) قانون برنامه چهارم، دولت موظف بوده که تا پایان سال دوم برنامه (۱۳۸۵) کلیه جمعیت زیر خط فقر مطلق را تحت پوشش قرار دهد.

۳. چگونگی اجرای بند «ل» ماده (۹۷) قانون برنامه چهارم

همان‌طور که اشاره شد، مطابق بند «ل» ماده (۹۷) قانون برنامه چهارم توسعه^۱، میزان مستمری خانوارهای تحت پوشش دستگاه‌های حمایتی باید حداقل معادل ۴۰ درصد حداقل حقوق و دستمزد در سال اول برنامه تعیین شود. در جدول ۲ مقایسه وضعیت موجود با مفاد ماده (۹۷) ارائه شده است.

با توجه به حکم موضوع بند «ل» ماده (۹۷) قانون برنامه چهارم و تأکید قانون‌گذار بر اختصاص ۴۰ درصد حداقل حقوق و دستمزد به‌عنوان مبنای مستمری مددجویان، میزان مستمری مددجویان در سال ۱۳۸۴ با افزایش میزان مستمری به ۷۴/۵ درصد، میزان مقرر شده در قانون چهارم برنامه رسید، اما در ۱۳۸۵ این نسبت به ۵۲/۷ درصد، در سال ۱۳۸۶ به ۴۵/۱ درصد و در سال ۱۳۸۷ صرفاً ۴۸/۲ درصد آن چیزی که در قانون تکلیف شده، رسیده است. در واقع در دو سال اخیر میزان مستمری مددجویان کمتر از نصف آن چیزی که در برنامه چهارم تکلیف شده، بوده است.

علاوه بر این، میزان حداقل حقوق و مزایای قانونی کارکنان مشمول نظام هماهنگ پرداخت کارکنان دولت هم در جدول مذکور محاسبه و نتایج آن تصویر شده است.

۱. بند «ل» ماده (۹۷) - افزایش مستمری ماهیانه خانواده‌های نیازمند و بی‌سرپرست و زنان سرپرست‌خانواده تحت پوشش دستگاه‌های حمایتی بر مبنای چهل درصد (۴۰٪) حداقل حقوق و دستمزد در سال اول برنامه.

اطلاعات آماری	خانوارهای تحت پوشش و منابع اختصاصی*						میانگین مستمری خانوارهای تحت پوشش به یک نفر از اعضای خانوار (تومان ریال) بر اساس سال ۱۳۸۴		
	تعداد خانوار تحت پوشش «۱۰۰۰ خانوار»	مجموع مستمری مستمری (میلیون ریال)	میانگین مستمری به یک خانوار (تومان ریال)	نسبت افزایش مستمری ماهیانه (درصد)	ضریب امانت‌پذیری تامین اجتماعی (تومان ریال)	نسبت مستمری پرداختی (درصد)	نسبت مستمری پرداختی به نظام هماهنگ (تومان ریال)	نسبت مستمری پرداختی به قانون (درصد)	سال‌های برنامه
۱۳۸۹	۱۲۸۸۳	۱۷۵۷۳۲	۹۹۲	-	۵	۶	۷	۸	۱۳۸۹
۱۳۹۰	۱۳۵۲۹	۲۰۵۷۳	۱۱۷/۵	۱۸	-	-	-	-	۱۳۹۰
۱۳۹۱	۱۴۹۱۸	۲۱۷۵/۶	۱۵۱/۵	۲۶	-	-	-	-	۱۳۹۱
۱۳۹۲	۱۴۹۱۸	۲۳۶۶۳	۱۵۷/۳	۱	-	-	-	-	۱۳۹۲
۱۳۹۳	۱۵۱۸۹	۲۳۶۶۳	۱۵۷/۳	۵۶	-	-	-	-	۱۳۹۳
۱۳۹۴	۱۵۸۹۳	۲۶۹۷/۸	۱۶۹/۷	۵۲	-	-	-	-	۱۳۹۴
۱۳۹۵	۱۷۳۵/۹	۲۳۹۳/۶	۱۳۶/۳	۵۱	-	-	-	-	۱۳۹۵
۱۳۹۶	۱۸۱۶	۲۳۹۳/۵	۱۳۳/۵	۴	-	-	-	-	۱۳۹۶
۱۳۹۷	۱۷۸۷	۲۳۹۳/۵	۱۳۳/۵	۷۱	-	-	-	-	۱۳۹۷

* گزارش‌های آماری کمیته انحصار درآمدی (۱۳۹۷) - ** حداقل حقوق و دستمزد اعلام شده از سوی وزارت کار و امور اجتماعی

براساس آمار و اطلاعات ارائه شده در سال‌های ۱۳۷۹ تا ۱۳۸۶:

- خانوارهای تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی(ره) با ۳۰/۷ درصد افزایش از حدود ۱/۴ میلیون خانوار به ۱/۸۲ میلیون خانوار افزایش یافته است.
- جمعیت تحت پوشش از حدود ۴ میلیون نفر در سال ۱۳۷۹ به ۴/۵ میلیون نفر افزایش یافته است که طی هشت سال حدود ۱۲ درصد رشد داشته است.^۱
- میزان مستمری ماهیانه قابل پرداخت به خانوارهای تحت پوشش، از حدود ۹۹ هزار ریال به ۴۲۳ هزار ریال افزایش یافته است.
- با توجه به تکالیف قانونی برنامه چهارم (بند «ل» ماده (۹۷)) میزان مستمری قابل پرداخت به ازای هر خانوار به میزان ۵۲ درصد افزایش یافته و برای سال ۱۳۸۴ به مبلغ ۳۶۵ هزار ریال رسیده است که معادل ۷۴/۵ درصد حداقل حقوق و دستمزد مشمولان قانون کار در آن سال بوده است.
- به دلیل کند شدن روند افزایش مستمری‌ها در سال‌های ۱۳۸۵ به بعد، متوسط مستمری‌های قابل پرداخت به مشمولان این نهاد نسبت به حداقل دستمزد قانونی مشمولان قانون کار در سال‌های ۱۳۸۵، ۱۳۸۶ و ۱۳۸۴ به ترتیب ۵۲/۷، ۴۵/۱ و ۴۸/۲ درصد بوده است. میانگین مستمری دریافتی خانوارهای تحت پوشش در حال حاضر حدوداً نصف آن چیزی است که در قانون برنامه چهارم پیش‌بینی شده است.

۱. عدم تناسب بین افزایش تعداد خانوار با جمعیت به دلیل کاهش بعد خانوار بوده که از ۲/۹۱ نفر به ۲/۵ نفر کاهش یافته است.

- مستمری پرداختی به خانوارهای تحت پوشش در مقایسه با شاخص هزینه زندگی و هزینه ماهیانه دهک اول، رقم قابل اعتنایی نبوده و تکافوی هزینه‌های ضروری خانوارها را ندارد.
- محقق شدن بند «ل» ماده (۹۷) قانون برنامه چهارم و همچنین ایجاد هم‌سویی و هماهنگی نسبی لازم بین میزان مستمری ماهیانه قابل پرداخت به خانوارهای تحت پوشش و میزان هزینه ناخالص دهک اول هزینه‌ای خانوارهای روستایی (شاخص‌های حداقلی) نیازمند آن است که متوسط میزان مستمری قابل پرداخت به هر خانوار تحت پوشش از رقم ۴۵۰ هزار ریال در سال ۱۳۸۷ به ۹۰۰ هزار ریال افزایش یابد.^۱ بار مالی ناشی از اجرایی کردن آن نیز معادل ۱۹۶۵۶ میلیارد ریال برای سال ۱۳۸۸ است (۱۹۶۵۶ میلیارد ریال = ۱۲ ماه × ۹۰۰۰۰۰ ریال × ۱۸۲۰ هزار خانوار تحت پوشش).
- محقق شدن بند «ج» ماده (۹۵) قانون برنامه چهارم (الزام دولت به تحت پوشش قرار دادن جمعیت زیر خط فقر) نیازمند تحت پوشش قرار گرفتن، حدوداً ۳ میلیون جمعیت نیازمند است. بعد خانوار خانوارهای تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی(ره) ۲/۶ است. اگر بعد خانوار را حتی بیشتر از خانوارهای نیازمند تحت پوشش کمیته امداد امام خمینی(ره)، یعنی آن را ۳ در نظر بگیرم، نزدیک به ۱,۰۰۰,۰۰۰ خانوار نیازمند تحت پوشش قرار گرفتن هستند. بار مالی ناشی از اجرای این بند نیز بر مبنای میانگین پوشش شش ماهه جامعه هدف، معادل ۵۴۰۰ میلیارد ریال است.
- (۵۴۰۰ میلیارد ریال = ۶ ماه × ۹۰۰۰۰۰ ریال × ۱,۰۰۰,۰۰۰ خانوار جدید)

۱. بر مبنای ۴۰ درصد حقوق و دستمزد تکلیف شده در بند «ل» ماده (۹۷) قانون برنامه چهارم توسعه.

به این ترتیب بار مالی اجرایی کردن قوانین یاد شده، بدون محاسبه هزینه‌های سالیانه خدمات جانبی (توانمندسازی فرهنگی و آموزشی و بیمه و درمان و...)، ستادی و مدیریتی ناشی از الزامات و ویژگی‌های عملیاتی و اجرایی برنامه‌ها برای سال ۱۳۸۸، معادل ۲۵۰۵۶ میلیارد ریال برآورد می‌شود که می‌تواند از طریق هدایت و جهت‌دهی بخشی از یارانه‌های عمومی به سوی جامعه هدف در چارچوب لایحه و قانون بودجه سال ۱۳۸۸ کل کشور تأمین شود.

منابع و مأخذ

۱. سالنامه آماری وزارت رفاه و تأمین اجتماعی، ۱۳۸۶.
۲. سالنامه آماری کمیته امداد امام خمینی(ره)، ۱۳۸۶.
۳. قانون برنامه چهارم توسعه اقتصادی و اجتماعی فرهنگی.
۴. سالنامه آماری، مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵.
۵. گزارشات بودجه خانوار مرکز آمار ایران، ۱۳۸۵.
۶. گزارش محاسبه خط فقر، دفتر مطالعات اجتماعی و فقرزدایی وزارت رفاه و تأمین اجتماعی، آبان ۱۳۸۴.

شماره مسلسل: ۹۴۵۱

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: بررسی وضعیت مستمری‌بگیران کمیته امداد امام خمینی (ره)
Report Title:

نام دفتر: مطالعات اجتماعی (گروه روابط کار، امور استخدامی و رفاه)

تهیه و تدوین: فرهاد نصرتی‌نژاد

ناظر علمی: مظفر کریمی

متقاضیان: سیدکاظم دلخوش، ارسلان فتحی‌پور و صمد مرعشی (اعضای

کمیسیون اقتصادی)

ویراستار تخصصی: —

ویراستار ادبی: —

واژه‌های کلیدی و معادل انگلیسی آنها: —

تاریخ انتشار: ۱۳۸۷/۱۱/۵